

Гуралюк А.Г.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору ІКТ і наукометрії відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Інформаційне суспільство, створюючи умови для простого продукування і вільного розповсюдження інформації крім очевидних позитивних соціальних процесів несе людству низку загроз і проблем. Одною із них є неконтрольоване зростання кількості інформації, що час від часу приводить до так званих інформаційних криз. Проте це тільки верхня частина айсберга. Сьогодні ми тільки починаємо усвідомлювати наслідки впливу блискавичних змін інформаційного середовища на різноманітні суспільні інституції. Це і моментальне застарівання технологій, це зміна пріоритетів розвитку суспільства, поглиблення розшарування суспільства та багато іншого. Попадає під вплив цих тенденцій і педагогіка. Вибуховий характер росту людських знань змінив основну парадигмальну установку педагогіки від «навчити на все життя» до «навчити постійно вчитися», адже отримані за час навчання компетентності дуже швидко застарівають і не здатні забезпечити успішність та конкурентоспроможність на довготривалій час.

На відміну від «класичної», в основі сучасної педагогіки має бути покладено принцип трансдисциплінарності, тобто освоєння в процесі навчання певних фундаментальних пізнавальних засад, що є основоположними для науки в цілому та відкривають широкі можливості взаємодії багатьох дисциплін при вирішенні комплексних проблем природи і суспільства. Таким чином, ідея трансдисциплінарності полягає в інтеграції знань, необхідних в найрізноманітніших предметних областях. Іншими словами, технологія трансдисциплінарності – це технологія оволодіння такими методологічними знаннями, які справедливі для будь-якої дисципліни [1].

За відсутності детально розроблених атрибутів «супер- або гіпердисципліни», якою її бачили засновники, ідея трансдисциплінарності на багато років сама перетворилася в предмет теоретичних міркувань монодисциплінарних дослідників, викладачів вузів, вчених різних країн світу. Ця обставина сприяла поява в науковій риторичі двох співзвучних термінів «трансдисциплінарності науки» і «трансдисциплінарності наука». Термін «трансдисциплінарності науки» констатував схильність до синтезу монодисциплінарних знань в описі і комплексному дослідженні складної

системи (об'єкта). Термін «трансдисциплінарності наука» припускає універсальну концепцію і методологію, здатну вирішувати складні багатofакторні проблеми природи і суспільства, а також складні монодисциплінарні проблеми [2]. Ці та інші аспекти зумовили, що на сьогодні розроблені різні підходи до тлумачення поняття трансдисциплінарності. Різні дослідники виділяють до 5 окремих напрямів. Проте загальною надзадачею освіти, не залежно від підходів та напрямів є розвиток «загальної здатності мислення», що включає в себе вміння розуміти складне, контекст, багатовимірність і глобальні відносини [3].

У такій ситуації затребуваними виявляються ефективні орієнтири дії, як, наприклад, запропоновані міжнародною комісією під керівництвом Ж. Делора в Доповіді ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття» принципи навчитися вчитися, навчитися робити, навчитися жити разом і навчитися існувати [4].

Під «Навчитися вчитися» необхідно розуміти освоєння ефективних навичок, які відкривають для індивіда разом з новим знанням нові горизонти професійної та особистісної реалізації, а також комунікативних просторів. «Навчитися робити» передбачає не тільки оволодіння виробничими навичками, а й збільшення когнітивних компонентів в економіці та промисловості. «Жити разом» впливає із розуміння необхідності співіснування і співпраці людей різних культур. Це бути толерантним і розуміти рівноцінність різних етнічних груп, націй і народів. «Вчитися існувати». Це підхід, що дозволяє знизити ризики дисбалансу техногенного і духовного в цивілізаційному розвитку, а тому врівноважити техноцентризм сучасності гуманістичними, естетичними, моральними і соціальними вимірами. В основі сучасних освітніх і виховних стратегій повинен бути цілісний підхід, заснований на визнанні унікальності особистості кожного учня або студента, який володіє талантами як в науково-технічній або природничо сферах, так і в областях художньої творчості [3].

Трансдисциплінарний підхід в навчальному процесі сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів та освоєння на більш високому якісному рівні дисциплін навчального плану за обраним напрямом підготовки. Так, трансдисциплінарність в процесі навчання є чинником, що сприяє формуванню в учнів єдиного цілісного сприйняття усього реалізованого ЗВО для конкретного напрямку підготовки навчального плану, а не у вигляді деякої сукупності ізольованих один від одного навчальних дисциплін[5].

Таким чином, трансдисциплінарність в освіті – це, перш за все, нова методологія досліджень цілісного єдиного навколишнього світу. Вона руйнує вузькі межі окремих дисциплін при виявленні, структуруванні та аналізі проблем і забезпечує цілісність навчального процесу, а відтак і сприйняття навколишнього світу студентами.

Використана література

1. Солодова Евгения Александровна, Ефимов Павел Павлович Трансдисциплинарность современная педагогическая технология интеграции знаний // ИТС. 2014. №2 (75). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transdistsiplinarnost-sovremennaya-pedagogicheskaya-tehnologiya-integratsii-znaniy>
2. Мокий М.С., Мокий В.С. Трансдисциплинарность в высшем образовании: экспертные оценки, проблемы и практические решения // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 5.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=14526>
3. Гребенщикова Елена, Киященко Лариса Трансдисциплинарные основания инноваций в образовании // Філософія освіти. 2013. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transdistsiplinarnye-osnovaniya-innovatsiy-v-obrazovanii>
4. Всемирный доклад ЮНЕСКО «К обществам знания». [Электронный ресурс]. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>
5. Андреев В.В., Р.Я. Гибадулин, Р.И. Жданов. Формирование трансдисциплинарного подхода к научной и педагогической деятельности как основная миссия Института перспективных исследований // Преподаватель XXI (ВАК). – 2019. – № 2 http://prepodavatel-xxi.ru/sites/default/files/01_1.pdf